

Věc C-600/19**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle článku 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

6. srpna 2019

Předkládající soud:

Audiencia Provincial de Zaragoza (Španělsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

12. července 2019

Odvolatel:

MA

Odpůrkyně:

Ibercaja Banco, S.A.

Předmět původního řízení

Odvolání proti usnesení, které ve vykonávacím řízení schvaluje vyčíslení úroků z důvodu, že nedošlo včas k podání námítky, což znamená, že není možné posoudit zneužívající povahu určitých smluvních ujednání, jelikož se uplatní zásada překážky věci pravomocně rozsouzené.

Předmět a právní základ předběžné otázky

Předkládající soud pokládá čtyři předběžné otázky. Podstatou první otázky je, zda je v souladu s čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS vnitrostátní právní úprava, z níž vyplývá, že jestliže při nařízení výkonu exekučního titulu příslušný soud z úřední povinnosti nekonstatoval zneužívající povahu určitého ujednání, nemůže je znovu z úřední povinnosti přezkoumat, i když v rámci přezkumu provedeného na počátku nebyla vyjádřena žádná úvaha o platnosti zkoumaných ujednání.

Ve druhé předběžné otázce se předkládající soud táže, zda v případě, kdy povinný nenamítne zneužívající povahu ujednání v incidenčním řízení určeném pro tyto

účely zákonem, může po rozhodnutí o této incidenční námitce znovu vznést další námitku, i když neexistují nové informace ani o skutkovém, ani o právním stavu.

Ve třetí předběžné otázce se táže, zda v případě, že bude na druhou předběžnou otázku odpovězeno záporně z důvodu určení, že dochází k prekluzi, která brání tomu, aby dlužník znovu namítl zneužívající povahu ujednání, může soud takový přezkum provést z úřední povinnosti.

V poslední předběžné otázce se předkládající soud táže, zda po udělení příklepu a vydražení nemovitosti lze považovat řízení o výkonu rozhodnutí za skončené, a zda tedy lze z úřední povinnosti nebo na návrh účastníka řízení posoudit neplatnost některého zneužívajícího jednání, které by mohlo ovlivnit vykonávací řízení.

Předběžné otázky

- 1) Je se zásadou efektivity stanovenou v čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS, jak ji vykládá Soudní dvůr Evropské unie, slučitelná vnitrostátní právní úprava, z níž vyplývá, že pokud určité zneužívající ujednání nebylo zrušeno v rámci počátečního soudního přezkumu z úřední povinnosti při nařízení výkonu exekučního titulu [– negativní kontrola platnosti jeho ustanovení], brání tento přezkum tomu, aby je později tentýž soud mohl posoudit z úřední povinnosti, pokud již od počátku existovaly informace o právním a skutkovém stavu, přestože v rámci tohoto počátečního přezkumu nebyla ve výroku ani v odůvodnění vyjádřena nijak zmíněna platnost jeho ustanovení?
- 2) Může povinný v případě, kdy již existují informace o právním a skutkovém stavu, jež vymezují zneužívající povahu ujednání ve spotřebitelské smlouvě, a kdy tuto povahu nenamítá v incidenčním řízení o námitce stanoveném pro tyto účely zákonem, po rozhodnutí o této incidenční námitce znovu zahájit nové incidenční řízení za účelem vyjasnění zneužívající povahy dalšího nebo dalších ujednání, když ji mohl namítat již na počátku v řádném postupu určeném zákonem? Stručně řečeno, dochází k prekluzi, která spotřebiteli brání v možnosti znovu namítnout zneužívající povahu jiného ujednání v tomtéž vykonávacím řízení, a dokonce i v pozdějším nalézacím řízení?
- 3) Bude-li posouzen jako slučitelný se směrnicí [...] 93/13 závěr, že účastník není oprávněn k zahájení druhého nebo dalšího incidenčního řízení k posouzení zneužívající povahy ujednání, kterou mohl namítat již dříve, protože nezbytné informace o právním a skutkovém stavu již existovaly, může taková okolnost odůvodnit postup, v kterém by soud, vědom si této zneužívající povahy, mohl využít svého oprávnění a provést přezkum z úřední povinnosti?
- 4) V případě udělení příklepu a vydražení nemovitosti, případně ve prospěch samotného věřitele, a poté, co došlo k převodu vlastnictví nemovitosti

poskytnuté jako zástava, která již byla realizována, je s evropským právem [...] slučitelný výklad, podle kterého poté, co byl proces ukončen a bylo dosaženo jím sledovaného cíle, to znamená realizace zástavy, je možné, aby dlužník podával nové incidenční námitky za účelem určení neplatnosti některého zneužívajícího jednání s dopadem na vykonávací řízení, nebo zda je možné, aby po uvedeném převodu vlastnictví, který může být ve prospěch věřitele a který byl zapsán do katastru nemovitostí, soud provedl přezkum z úřední povinnosti, který povede ke zrušení celého vykonávacího řízení nebo ovlivní částky zajištěné hypotékou, takže mohou být dotčeny podmínky, za kterých byly činěny nabídky?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Judikatura Soudního dvora Evropské unie

Rozsudek ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60), body 51 a 52.

Rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), body 27, 28 a 37 až 39).

Rozsudek ze dne 29. října 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731), body 37, 38 a 39).

Rozsudek ze dne 7. prosince 2017, Santander (C-598/15, EU:C:2017:945), body 59 a 60.

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Ustanovení vnitrostátního práva

Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil (zákon č. 1/2000 ze dne 7. ledna 2000, občanský soudní řád), zejména články 136 a 222, čl. 447 odst. 2, článek 517, čl. 552 odst. 1 a články 557, 571 a 695.

Ley 1/2013, de 14 de mayo, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (zákon č. 1/2013 ze dne 14. května 2013 o opatřeních na posílení ochrany hypotečních dlužníků, restrukturalizaci dluhu a sociálním bydlení).

Ley 5/2019, de 15 de marzo, reguladora de los contratos de crédito inmobiliario, en particular la disposición transitoria tercera (zákon č. 5/2019 ze dne 15. března 2019 o smlouvách o hypotečním úvěru), zejména třetí přechodné ustanovení.

Código Civil (občanský zákoník), zejména článek 1129.

Vnitrostátní judikatura

Rozsudek Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) STS 462/2014 (ECLI: ES:TS:2014:4617)

STS 463/2014 (ECLI:ES:TS:2014:4972)

STS 526/2017 (ECLI: ES:TS:2017:3373)

STS 576/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3553)

STS 628/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3734)

STS 484/2010 (ECLI:ES:TS:2010:4294)

Rozsudek Tribunal Constitucional (Ústavní soud) STC 31/2019 (ECLI:ES:TC:2019:31)

Stručné shrnutí skutkového stavu a původního řízení

- 1 Ibercaja Banco, S.A. uzavřela s PO a MA smlouvu o úvěru ve výši 198 400 eur zajištěném hypotékou a vzhledem k tomu, že nebylo zapláceno pět splátek, podala Ibercaja Banco návrh na provedení exekuce na rodinný dům (v hodnotě 299 290 eur) ke splacení jistiny a splatných a neuhrazených úroků s výhradou pozdějšího vyčíslení úroků z prodlení.
- 2 Úrok z úvěru byl až do konce roku 2005 stanoven ve výši 2,750 % a poté s variabilní sazbou stanovenou v článku 3a, přičemž minimální rozdíl, který se měl uplatnit na sazbu, nemohl být nižší než 0,5 %. Úrok z prodlení byl stanoven s roční nominální sazbou 19 %.
- 3 Dne 26. ledna 2015 bylo vydáno usnesení o nařízení výkonu exekučního titulu vůči dlužníkům (PO a MA), kterým byli vyzváni k zaplacení a byla jim poskytnuta lhůta 10 dní k podání námítky proti výkonu exekučního titulu. Téhož dne vydala soudní úřednice rozhodnutí, kterým vyzvala katastr nemovitostí, aby potvrdil vlastnické právo a jiná věcná práva k nemovitosti, jakož i existenci hypotéky ve prospěch oprávněného.
- 4 Vzhledem k tomu, že povinný PO zemřel, stali se účastníky řízení SP a JK jako potenciální zákonní dědicové.
- 5 Po dražbě, která byla neúspěšná, společnost Ibercaja požádala o udělení příklepu nemovitosti v ceně 179 574 eur, přičemž oznámila, že příklep postupuje společnosti Residencial Murillo, S.A., která s postoupením souhlasila a předložila potvrzení o zaplacení uvedené částky.
- 6 Dne 25. října 2016 byly vyčísleny náklady řízení, které dosáhly 2 886,19 eur, a bylo požadováno zaplacení úroků ve výši 32 538,28 eur, a to na základě úroku

ve výši 12 % podle zákona 1/2013, což bylo oznámeno povinným. Vyčíslení nákladů řízení v uvedené výši bylo schváleno rozhodnutím ze dne 13. prosince.

- 7 Dopisem ze dne 9. listopadu 2016 podala MA námitku proti vyčíslení úroků z důvodu zneužívající povahy šestého ujednání úvěrové smlouvy o úrocích z prodlení ve výši 19 % a zneužívající povahy ujednání o minimální úrokové sazbě.
- 8 Po posouzení případných zneužívajících ujednání v exekčním titulu bylo vydáno rozhodnutí, kterým bylo konstatováno, že zneužívající by mohlo být mimo jiné ujednání o zesplatnění úvěru před sjednaným datem, a toto rozhodnutí bylo doručeno účastníkům řízení. Společnost Ibercaja napadla přerušení řízení, přičemž tvrdila, že v této fázi nelze prohlásit smluvní ujednání za zneužívající, jelikož došlo k postoupení vydraženého majetku a byly schváleny náklady řízení.
- 9 Usnesením soudu bylo rozhodnuto přerušit řízení až do rozhodnutí o předběžné otázce týkající se zesplatnění úvěru a úroků z prodlení, kterou položil Tribunal Supremo Soudnímu dvoru. Společnost Ibercaja podala proti tomuto usnesení odvolání a Audiencia Provincial (provinční soud) toto přerušení zrušil a souhlasil s pokračováním řízení.
- 10 Soud usnesením ze dne 20. listopadu 2017 konstatoval, že ujednání o zesplatnění úvěru je zneužívající, a rozhodl o zastavení výkonu exekčního titulu. Ibercaja podala odvolání, se kterým MA nesouhlasí. Audiencia Provincial usnesením ze dne 28. března 2018 zrušil napadené usnesení a nařídil pokračovat v řízení, jelikož nelze přezkoumat zneužívající povahu určitých ujednání (jako je ujednání o zesplatnění úvěru), neboť účinky smlouvy o hypotečním úvěru již nastaly a zástava již byla realizována, aniž spotřebitel uplatnil svá práva. Uvedl, že vzhledem k tomu, že vlastnické právo bylo převedeno, musí být toto právo vzhledem k zásadě právní jistoty v již vzniklých vlastnických vztazích respektováno.
- 11 Usnesením soudu ze dne 31. července 2018 byla zamítnuta námitka proti vyčíslení úroků, které byly stanoveny na 32 389,89 eur, jelikož řízení bylo zahájeno až po nabytí účinnosti zákona 1/2013 a nebyla vznesena žádná námitka, takže vzhledem k překážce věci rozsouzené již nelze posoudit případnou zneužívající povahu ujednání.
- 12 MA podal proti usnesení ze dne 31. července 2018 odvolání, se kterým Ibercaja, S.A. nesouhlasí. Poté, co byl spis postoupen k Audiencia Provincial, byla položena předběžná otázka.

Základní argumenty účastníků původního řízení

- 13 Argumenty účastníků řízení byly uvedeny v bodech 7 až 9 a 12 výše.

Stručné uvedení důvodů žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 14 Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce úzce souvisí s věcí C-497/19. Stručně řečeno, v uvedené věci šlo - stejně jako v této věci, třebaže tentokrát se žádostí o další upřesnění - o to, zda jsou se zásadou efektivity pravidel na ochranu spotřebitele zavedených směrnicí Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1999, zejména s tím, že zneužívající ujednání nejsou závazná, což stanoví článek 6 této směrnice, slučitelné účinky překážky věci pravomocně rozsouzené, prekluze a určení konce vykonávacího řízení, ve kterém již není možné namítat zneužívající povahu, aniž je dotčena možnost spotřebitele hájit svá práva v následném nalézacím řízení.
- 15 Aktuálním velmi významným problémem v rámci občanskoprávního řízení ve Španělsku, a to v oblasti ochrany spotřebitele, je otázka vlivu nových procesních kritérií pocházejících z judikatury Soudního dvora o překážce věci rozsouzené.

Požadavek procesního postupu soudů, aby z úřední povinnosti hledaly a zneplatnily zneužívající smluvní ujednání, postupně formoval překážku věci rozsouzené. V praxi při projednávání jejích limitů a funkčnosti v souvislosti s ochranou spotřebitele musí vnitrostátní soudy v důsledku její nepřesnosti čelit podstatným nejasnostem. Především nebylo vyjasněno, zda ve vykonávacím řízení dochází k procesní překážce ve vztahu k možnosti posouzení platnosti některého z ujednání ve spotřebitelských smlouvách.

- 16 Ve španělském procesním právu, a to v Ley de Enjuiciamiento Civil (občanský soudní řád; dále jen „LEC“), existují dva základní typy občanskoprávních řízení, a to nalézací řízení a vykonávací řízení.

Nalézací řízení je ucelené řízení, jež má sloužit jako řádný procesní postup, v němž je v rámci vztahů mezi jednotlivci požadována soudní ochrana žalovaným neuznaného či porušeného práva a konečné rozhodnutí o něm, přičemž se v budoucnu nelze u soudu domáhat předložení totožné otázky či totožné ochrany založené na stejném žalobním důvodu (článek 222 LEC).

Vedle tohoto typu existuje vykonávací řízení, které je charakteristické tím, že nevyžaduje předchozí vymezení práv. V něm je již zahájena faktická činnost potřebná k uspokojení práva. Podmínkou pro přímý přístup k vykonávacímu řízení je, aby právo, o jehož výkon je usilováno, bylo uznáno v titulu či dokumentu, kterým zákon tento účinek přiznává. Seznam exekučních dokumentů či titulů je zakotven v článku 517 LEC, který jednotně upravuje takzvané exekuční tituly mající původ v řízení (mezi nimiž se nalézá zejména rozsudek, kterým se končí nalézací řízení) a exekuční tituly smluvní. Posledně zmíněné vznikají mimo řízení, jedná se o smlouvy, z nichž vyplývá povinnost dlužníka poskytnout věřiteli peněžité plnění, které je splatné, vymahatelné a vyčíslené (článek 571 LEC). Důvodem, proč zákonodárce umožňuje v případech upravených v daném článku přistoupit přímo k vykonávacímu řízení a vynechat řízení nalézací, v němž se uznává nárok, je, že nárok je uznán pomocí souboru právních záruk, které umožňují předpokládat existenci a reálnost dluhu.

- 17 Je třeba upřesnit, že překážku věci rozsouzené nezakládá pouze to, o čem bylo soudem rozhodnuto ve věci samé, nýbrž také to, co mohlo být uvedeno, jako návrhové žádání žalobcem nebo námitka žalovaným, a nebylo, přičemž v tomto případě dojde k prekluzi.

Prekluzi se obvykle říká „zdánlivá překážka věci rozsouzené“, jelikož rovněž vyvolává účinky koncentrace či uzavření řízení, jakož i návrhových žádání. Vzhledem k tomu, že překážka věci rozsouzené je úzce spjata s hodnotou právní jistoty, prekluze je jí také blízká, protože úmyslem zákonodárce bylo vyhnout se nekonečné řadě soudních řízení k určení totožného práva.

Prekluzi, stejně jako překážku věci rozsouzené, lze z formálního hlediska chápat jako účinek v rámci jednoho řízení nebo z materiálního hlediska jako účinek na žaloby či procesní obrany. V podobě formálního účinku brání tomu, aby v rámci jednoho řízení uplatňoval jeho účastník procesní úkon, který měl možnost v řízení již dříve v určeném okamžiku učinit a této možnosti nevyužil (článek 136 LEC), a jako materiální účinek neumožňuje účastníku, aby v jiném řízení bylo rozhodnuto o žalobě založené na žalobním důvodu či o námitce, o kterých mohlo být rozhodnuto v prvním řízení (článek 222 LEC).

- 18 Španělské právo stanoví možnost dlužníka zahájit incidenční řízení, v němž soud rozhodne o omezeném okruhu námitek proti výkonu exekučního titulu. Před vstupem v účinnost Ley 1/2013, de 14 de mayo, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (zákon č. 1/2013 ze dne 14. května 2013 o opatřeních na posílení ochrany hypotečních dlužníků, restrukturalizaci dluhu a o sociálním bydlení), byly otázky týkající se platnosti závazků odkázány do případného nalézacího řízení, které musel zahájit dlužník. Tento zákon zavedl možnost namítat, a to jak v obecném vykonávacím řízení (čl. 557 odst. 1 bod 7 LEC), tak ve zvláštním řízení o výkonu exekučního titulu týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou (čl. 695 odst. 1 bod 4 LEC), zneužívající povahu smluvních ujednání. Nejenže bylo umožněno vznést námitku za účelem posouzení zneužívající povahy a související neplatnosti ujednání v adhezních spotřebitelských smlouvách, ale dokonce byla zakotvena povinnost soudů přezkoumat z úřední povinnosti a na počátku případnou zneužívající povahu těchto smluv (čl. 552 odst. 1 druhý pododstavec LEC).

Jak námitka zneužívající povahy podaná dlužníkem, tak i počáteční přezkum z úřední povinnosti, které stanoví zákon, se týkají ujednání, která by mohla ovlivnit nařízení výkonu exekučního titulu nebo výši dluhu.

- 19 V LEC byla předmětem diskuze překážka věci rozsouzené, kterou může vyvolat soudní rozhodnutí o námitce ve vykonávacím řízení. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) je v souvislosti s překážkou věci rozsouzené ve vykonávacím řízení toho názoru, že obecně je založena překážka ve vztahu k těm důvodům námítka, které byly účinně vzneseny a byly soudem posouzeny; to, o čem již bylo rozhodnuto v řízení o incidenční námitce v rámci vykonávacího řízení, zakládá překážku věci rozsouzené rovněž ve vztahu k důvodům námítka, jež mohly být vzneseny a

vzneseny nebyly. Jedná se o prekluzi, jelikož nebyly namítány skutečnosti, které namítány být mohly, a tudíž později dlužník nemůže zahájit nalézací řízení, v němž by o této námitce bylo rozhodnuto. Tento judikatorní vývoj byl ve vztahu k vykonávacímu řízení následován v rozsudcích Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) 4617/2014 a 4972/2014.

Uvedená judikatura byla Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozšířena též na zneužívající povahu ujednání ve spotřebitelských smlouvách. V tomto smyslu lze citovat rozsudky zmíněného soudu 3373/2017, 3553/2018 a 3734/2018

- 20 Vystává problém ohledně možnosti použití či sladění této judikatury s požadavky práva na ochranu dlužníka/spotřebitele, které plynou z judikatury Soudního dvora

Rozsudek Soudního dvora, který je možno považovat za asi nejvýznamnější, je rozsudek ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60). V něm Soudní dvůr řešil otázku překážky věci rozsouzené a ochrany spotřebitele a rozhodl, že tato ochrana nemůže být neomezená a že ustupuje obecné zásadě soudržnosti právního řádu, zásadě právní jistoty.

Ve zmíněném rozsudku se také uvádí, že určení překážky věci rozsouzené je záležitostí vnitrostátního práva. V důsledku toho je potřeba držet se hranic vymezených španělským Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) a použít jeho obecnou judikaturu, která se zřejmě rozšířila do oblasti ochrany spotřebitele. To znamená, že kdyby soud provedl tento předchozí přezkum ve vykonávacím řízení, avšak bez jakéhokoli výslovného vyjádření nebo s pouhým poukázáním na potenciální zneužívající povahu jednoho konkrétního důvodu námitky, a poté v případném incidenčním řízení zahájeném dlužníkem nebyla námitka vznesena vzhledem k některému či některým zneužívajícím ujednáním, vznikla by překážka věci rozsouzené nebo „koncentrace“ řízení, prekluze či ztráta práva účastníka řízení k učinění procesního úkonu – spočívajícího ve vznesení námitky k soudu z důvodu zneužívající povahy smluvního ujednání – po uplynutí lhůty k námitce jak v samotném vykonávacím řízení na základě incidenční námitky, tak v budoucím nalézacím řízení.

Zmíněný rozsudek se nicméně neomezuje za účelem definice překážky věci rozsouzené na odkaz na vnitrostátní právo, nýbrž stanoví řadu podmínek či limitů, především v bodech 51 a 52. V bodě 51 se uvádí, že „podmínky stanovené vnitrostátními právními řády, na které odkazuje čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, nemohou zasahovat do podstaty práva nebýt vázán ujednáním, o němž se má za to, že je zneužívající, které pro spotřebitele vyplývá z tohoto ustanovení“, a bod 52 stanoví, že „[v] případě, že vnitrostátní soud při předchozím přezkumu sporné smlouvy, která vedla k přijetí rozhodnutí zakládajícího překážku věci rozsouzené, pouze přezkoumal z úřední povinnosti, s ohledem na směrnici 93/13, jediné nebo jen některá ujednání této smlouvy, tato směrnice ukládá takovému vnitrostátnímu soudu, jako je soud ve věci v původním řízení, který pravidelně rozhoduje ve věcech spotřebitelů v rámci incidenční námitky, povinnost posoudit na návrh účastníků řízení nebo z úřední povinnosti případnou zneužívající povahu dalších

ujednání uvedené smlouvy, pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu. V případě neprovedení takového přezkumu by totiž ochrana spotřebitele byla neúplná a nedostatečná a nepředstavovala by přiměřený ani účinný prostředek zabráňující dalšímu používání tohoto typu ujednání, což by bylo v rozporu s čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13.“

Ve vnitrostátním právu, jak bylo uvedeno, je soud povinen přezkoumat všechna ujednání, i když je jeho hodnocení vyjádřeno pouze ve vztahu k těm ujednáním, která by mohl považovat za zneužívající. Podle čl. 552 odst. 1 LEC je nutno přezkoumat exekuční titul jako celek; i když se kontradiktorní incidenční řízení zahájí pouze ve vztahu k těm ujednáním, která jsou považována za případně zneužívající, provedení tohoto přezkumu znamená, že ostatní ujednání byla kvalifikována jako platná

- 21 Soudní dvůr zdůraznil, jak je překážka věci rozsouzené v soudních řízeních důležitá, jelikož nezměnitelnost již rozhodnuté věci je nutná pro zachování zásady právní jistoty. S ní je úzce spojena prekluze, která znamená, že po uplynutí procesní lhůty k úkonu účastník již není oprávněn jej učinit.

Přípustnost takto chápané prekluze podle unijního práva byla přijata v judikatuře Soudního dvora, zejména v rozsudku ze dne 29. října 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731), týkajícím se přechodných ustanovení zakotvených v citovaném vnitrostátním zákoně o prostředcích posílení ochrany hypotečních dlužníků, restrukturalizaci dluhů a sociálním bydlení, v němž, aby byla respektována judikatura Soudního dvora, bylo zavedeno právo dlužníka/spotřebitele namítat v řízení o výkonu exekučního titulu týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou zneužívající povahu některých ujednání a v případech, kdy již uplynula běžná lhůta pro vznesení námítky, byla v přechodných ustanoveních tohoto zákona stanovena mimořádná lhůta v délce jednoho měsíce pro vznesení *ex novo* námítky založené na zneužívající povaze. Soudní dvůr konstatoval, že toto procesní oprávnění, lhůta kvalifikovaná jako mimořádná, není slučitelné s unijním právem. Odůvodnění Soudního dvora je následující:

„Toto oznámení, předcházející nabytí účinnosti zákona 1/2013, však neobsahovalo informace o právu uvedených spotřebitelů vznést námitku proti výkonu rozhodnutí, v níž by uplatňovali zneužívající povahu smluvní klauzule, která je základem pro výkon rozhodnutí, jelikož taková možnost byla do čl. 557 odst. 1 bodu 7 občanského soudního řádu vložena až zákonem 1/2013.

Za těchto podmínek nemohli spotřebitelé zejména s ohledem na zásady ochrany práva na obhajobu, právní jistoty a ochrany legitimního očekávání rozumně očekávat možnost využít novou příležitost ke vznesení námítky, nebyli-li o tom informováni stejnou procesní cestou, jakou obdrželi původní informaci.

V důsledku toho je třeba uvést, že sporné přechodné ustanovení zákona 1/2013 tím, že stanoví, že propadná lhůta začíná v projednávaném případě běžet, aniž byli

dotyční spotřebitelé osobně informováni o možnosti uplatnění nového důvodu pro vznesení námitky v rámci řízení o výkonu rozhodnutí, které bylo zahájeno před nabytím účinnosti uvedeného zákona, nemůže zajistit plné využití této lhůty, a tedy účinný výkon nového práva přiznaného dotčenou změnou zákona.“

Tuto judikaturu lze ovšem chápat pouze z hlediska přijatelnosti prekluzivních lhůt pro samotný Soudní dvůr. Zároveň je potřeba si povšimnout, že tentýž rozsudek se v bodech 27 a 28 odvolává na zásady, na nichž se zakládá vnitrostátní soudní systém, jako jsou například ochrana práva na procesní obranu, zásada právní jistoty a řádný průběh řízení. V konečném důsledku z judikatury Soudního dvora vyplývá, že ačkoli konstatoval, že přechodná ustanovení zákona 1/2013 neposkytují záruku práva na procesní obranu, je tomu tak proto, že se předpokládá existence prekluzivních lhůt, které jsou v souladu s unijním právem, jako výraz minimálního procesního řádu a dodržení zásady právní jistoty.

- 22 Za těchto okolností vyvstávají pochybnosti o koordinaci zmíněných zásad mezi různými rozsudky samotného Soudního dvora, judikaturou Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) a vnitrostátními právními předpisy.

Za účelem přizpůsobení judikatuře Soudního dvora vnitrostátní procesní zákon zavedl přezkum zneužívající povahy jak v obecném vykonávacím řízení, tak v řízení o výkonu exekučního titulu týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou. Prvně zmíněný přezkum je vykonán z úřední povinnosti a soud jej musí provést před zahájením řízení o výkonu, před nařízením výkonu exekučního titulu. Zvláštností tohoto přezkumu je skutečnost, že spočívá výhradně v podmíněčném a negativním posouzení. Nerozhoduje se o platnosti ujednání, nýbrž pouze o jejich neplatnosti. Nejde o pozitivní řízení o jejich platnosti, nýbrž o řízení negativní; v důsledku kontroly smluvního exekučního titulu se zohlední pouze ta ujednání, u nichž soud konstatuje zneužívající povahu, a ve vztahu k nim se zahájí kontradiktorní incidenční řízení, které směřuje k rozhodnutí o jejich platnosti.

Ve vztahu k dalším ujednáním, která úspěšně prošla testem platnosti provedeným exekučním soudem, neexistuje žádné výslovné odůvodnění exekučního soudu. Není výslovně konstatováno, že jsou platná, ačkoli počáteční soudní přezkum představuje implicitní uznání platnosti. Tato situace nastala v řízení o výkonu exekučního titulu týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, v němž se podává tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

Je potřeba zopakovat, že tento počáteční postup spočívá výhradně v negativním posouzení, což odpovídá vykonávacímu řízení, v němž v zásadě nejde o nalézání práv. Negativní posouzení nepoškozuje práva dlužníka na procesní obranu, jelikož ten může po nařízením výkonu exekučního titulu vznést námitku z důvodu zneužívající povahy dalších ujednání, která nebyla výslovně zhodnocena v rámci počátečního přezkumu z úřední povinnosti

Nicméně ujednání, jejichž možnou zneužívající povahu na počátku namítne dlužník, musí být nutně posouzena v určovacím rozhodnutí, jež může být jak

negativní, pokud soud bude mít za to, že jsou zneužívající, tak pozitivní v opačném případě.

Pro účely této věci je jasné, že tato rozhodnutí, učiněná na základě potřebné kontradiktornosti mezi účastníky, založí překážku věci rozsouzené, a tedy ani dlužník uplatněním incidenční námitky, ani soud z titulu svého oprávnění k přezkumu z úřední povinnosti se nemohou pokusit o změnu toho, co již bylo rozhodnuto opačným způsobem.

Pochybnosti týkající se konkrétní věci vznikají, když počáteční přezkum z úřední povinnosti nevede k tomu, že soud nařídí slyšení účastníků řízení, protože neshledá zneužívající povahu žádného z ujednání nebo ji shledá pouze u určitého ujednání. Jinými slovy, je nařízen výkon exekučního titulu, a není vyjádřeno pozitivní posouzení platnosti ujednání ani jejich hodnocení negativní, přestože byla soudem přezkoumána.

- 23 Dále, a zde již jde o druhou pochybnost, vyvstává otázka, zda dlužník, který vznesl na počátku incidenční námitku, ve které namítl zneužívající povahu určitých ujednání, později – přestože došlo k prekluzi tohoto práva – může znovu vznést incidenční námitku ve vztahu k ujednání, o němž má za to, že je zneužívající, kterou však nevznesl v příslušném procesním okamžiku, přičemž informace o právním a skutkovém stavu vymezující tuto zneužívající povahu existovaly již v době, kdy byla vznesena první a včasná incidenční námitka

Konečně se zřetelem k tomu, že prekluze je judikaturou Soudního dvora akceptována, pokud dlužník nevznese v rámci vykonávacího řízení námitku, je potřeba určit, zda zásada efektivity vede k tomu, že v řízení dochází ke koncentraci, která brání tomu, aby jak dlužník, tak soud z úřední povinnosti, mohli znovu posuzovat již posuzované, nebo namítat skutečnosti, které mohly být namítány a namítány nebyly.

- 24 Bez ohledu na překážku věci rozsouzené a prekluzi vyvolávají judikatura Soudního dvora a vnitrostátní právo určité pochybnosti, pokud jde o určení posledního okamžiku, kdy může být buď z úřední povinnosti nebo na návrh účastníka řízení posouzena zneužívající povaha ujednání. Účelem zvláštního řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou je totiž realizace této věcné zástavy, hypotéky, k uspokojení pohledávky věřitele-oprávněného. Tato zástava se považuje za realizovanou, pokud je prostřednictvím veřejné dražby nemovitost zatížená hypotékou převedena na jinou osobu, než je její vlastník - dlužník.

Ve španělském právu tento účinek nastane v případě, že existuje převodní titul a způsob převodu, ať již fyzické předání (*traditio*) nebo právní předání (např. notářským zápisem). *Nuda traditio* nevede k převodu vlastnictví, protože to vyžaduje právní důvod, složitý soubor úkonů.

Ve vykonávacím řízení je titulem udělení příklepu dražiteli, který podal nejvyšší nabídku. A jestliže udělení příklepu navrhovateli je titulem vydražení, usnesení

soudního úředníka představuje způsob provedení převodu nemovitosti. Na základě tohoto usnesení o příklepu může být nový vlastník zapsán do katastru nemovitostí a nemovitost může být předmětem právních úkonů. K tomuto translačnímu účinku není nutné předání nemovitosti vydražiteli.

Podle názoru Soudního dvora Evropské unie nemůže být platnost smlouvy o úvěru ani existence zneužívajících ujednání přezkoumána, jakmile se již nelze domáhat vydání věci. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. března 2013 tak uvádí, že „konečný příklep majetku zatíženého hypotékou třetí osobě [je] vždy nezvratný, a to i pokud má zneužívající povaha ustanovení napadeného spotřebitelem před soudem rozhodujícím ve věci samé za následek neplatnost řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, s výjimkou případů, kdy tento spotřebitel provedl předběžný zápis návrhu na zrušení hypotéky před provedením uvedené marginální poznámky“.

Toto stanovisko bylo zopakováno v rozsudku Soudního dvora ze dne 7. prosince 2017 (ECLI:EU:C:2017:945), ve kterém bylo v souvislosti s řízením o mimosoudním výkonu hypotečního zástavního práva konstatováno, že se nelze domáhat přezkumu zneužívající povahy ujednání spotřebitelské smlouvy, na základě které byl proveden její nucený výkon, s odůvodněním, že: „Soud, jemuž byla věc předložena, [...] mohl případně zneužívající povahu ujednání smlouvy o hypotečním úvěru zkoumat, popřípadě i bez návrhu, v rámci řízení o výkonu hypotečního zástavního práva.“

[...] čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 se nepoužijí na [...] řízení [...] zahájené vydražitelem nemovitosti na základě mimosoudního výkonu hypotečního zástavního práva k této nemovitosti, s jehož zřízením ve prospěch věřitelského podniku spotřebitel souhlasil, jehož cílem je ochrana věcných práv zákonně nabytých uvedeným vydražitelem, jelikož uvedené řízení je jednak nezávislé na právním vztahu mezi poskytovatelem, který je věřitelem, a spotřebitelem a jednak došlo k výkonu hypotečního zástavního práva, nemovitost byla prodána a došlo k převodu k ní se vztahujících věcných práv, aniž by spotřebitel využil v tomto ohledu právem stanovených možností.

Tento rozsudek v podstatě vychází ze dvou okolností, prekluze a skutečnosti, že došlo k převodu nemovitosti zatížené hypotékou. Nicméně vyvstaly pochybnosti o tom, zda možnost uplatnit - z úřední povinnosti nebo na návrh účastníka řízení - zneužívající povahu může vést k posouzení neplatnosti některých ustanovení - které může vést dokonce k neplatnosti celého vykonávacího řízení - má-li k takovému přezkumu dojít i po tomto vydražení, a dokonce po změně v katastru nemovitostí, za předpokladu, že tyto úkony předcházejí vyklizení nemovitosti a jejímu předání novému vlastníkovi.

- 25 Ve vnitrostátním právu byly pochybnosti umocněny rozsudkem španělského Tribunal Constitucional (Ústavní soud) ze dne 28. února 2019, který vyhověl žalobě podané spotřebitelem, který uplatňoval zneužívající povahu smlouvy, i když při výkonu hypotečního zástavního práva tuto zneužívající povahu

nenamítl. Stručně řečeno, španělský Tribunal Constitucional (Ústavní soud) má na základě výkladu judikatury Soudního dvora, že se nejedná o prekluzi a k té dochází pouze tehdy, pokud dlužník výslovně namítl zneužívající povahu ujednání nebo pokud se jí soud zabýval v rámci přezkumu z úřední povinnosti. V každém případě, pokud existují pochybnosti, jako je tomu v projednávaném případě, je třeba položit Soudnímu dvoru předběžnou otázku.

To je důvodem podání této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce za účelem vyjasnění rozsahu negativního posouzení zneužívající povahy, se kterým počítá španělské procesní právo před výkonem exekučního titulu. Konkrétně, zda je třeba přezkoumat zneužívající povahu (z úřední povinnosti soudu nebo na návrh povinného), pokud již byla hypoteční zástava realizována a vlastnictví bylo převedeno, v každém případě však před tím, než povinný nemovitost vyklidil.

Bez ohledu na to, zda vznikla překážka věci pravomocně rozsouzené a zda došlo k prekluzi, vyvstávají pochybnosti ohledně určení, zda k ukončení řízení vedoucího k realizaci věcné zástavy dochází dražbou, udělením příklepu a usnesením o příklepu, takže již není možné přezkoumat z úřední povinnosti nebo na návrh účastníka řízení platnost či zneužívající povahu jakéhokoli smluvního ujednání, nebo zda je naopak možné, i po vydražení, namítat tuto zneužívající povahu dokud dlužník nemovitost nevyklidí.

- 26 Na druhé straně je důležité poukázat na změnu provedenou ve vnitrostátním právu zákonem 5/2019 ze dne 15. března 2000 o smlouvách o hypotečním úvěru, který za určitých okolností poskytuje některým dlužníkům novou desetidenní lhůtu k podání námítky na základě případné existence zneužívajících ujednání.

Konkrétně, třetí přechodné ustanovení zákona 5/2019 týkající se zvláštního režimu v rámci vykonávacího řízení probíhajícího ke dni nabytí účinnosti zákona 1/2013 přiznává povinným novou lhůtu k podání mimořádné incidenční námítky. Avšak s tou výhradou, že vykonávací řízení neskončilo převzetím nemovitosti nabyvatelem.

- 27 Z výše uvedeného vyvozují různé právní subjekty různé závěry, třebaže všechny tvrdí, že tak činí v souladu s judikaturou Soudního dvora.

Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) se domnívá, že pokud uplynula lhůta pro podání námítky proti výkonu exekučního titulu a byla-li na začátku vykonávacího řízení možnost namítnout zneužívající povahu, dochází k prekluzi a vzniká překážka věci rozsouzené.

Pokud jde o Tribunal Constitucional (Ústavní soud), prekluze ani překážka věci rozsouzené nenastává, pokud nebylo výslovně rozhodnuto o platnosti ujednání, a posledním okamžikem pro namítnutí zneužívajícího jednání při výkonu hypotečního zástavního práva je předání nemovitosti vydražiteli.

Podle zákonodárce podle všeho dochází k prekluzi a překážce věci rozsouzené: přinejmenším v případech, kdy nebyla skutečná možnost podat námitku, lze podat mimořádnou incidenční námitku a to až do okamžiku předání nemovitosti.

Taková odlišná stanoviska podle názoru tohoto soudu vyžadují položení předběžné otázky za účelem vyjasnění: (1) rozsahu negativního posouzení platnosti ujednání spotřebitelských smluv, které vyžadují vnitrostátní právní předpisy před nařízením exekuce; (2) prekluzivního účinku, který může pro dlužníka vyplývat z toho, že včas nevyužil zákonného postupu k podání námítky proti exekuci na základě zneužívající povahy smlouvy; (3) toho, zda posledním okamžikem, kdy lze přezkoumat, z úřední povinnosti soudu nebo na návrh dlužníka, jakoukoliv neplatnost smlouvy z důvodu zneužívající povahy, je vydražení nemovitosti třetí osobou nebo případně věřitelem, nebo naopak, třebaže došlo k převodu vlastnictví, lze tuto zneužívající povahu smlouvy namítat, dokud nedojde k předání nemovitosti.